

Natuke Sassa maast ja rahvast.

Minul, nende riidade kirjutajal, on võimalik olnud mõne aja Sassa maal elada ja maad ja rahvast sääl tunda saada. Tahan neist sinu paari sõna rääkida, et meie oma rahva elu Sassa rahva elu lõrva võõssime leada.

Meie Eesti talumees lõib muidugi õige eest: Kuda on talupoegade elu Sassa maal? — Õppimise ja teaduse pooltest ei ole Sassa talupojad mitte waga palju meie rahvast ees. Enamiste oslawad nad kõll oma emaleelt lugeda, kirjutada ja fa rekordada, aga need tundmised ei ole just mitte täielised. Nimelt uuemal ajal, kus meie külakooli issa enam ja enam paranevad, on noorema põlwe rahvas oma koolitarbuses pea niisama suugel kui Sassa maa. „Nob,” ütlewad nüüd wanameelsised, „ega Sallamaal talupoegi olegi, kest sääl ou ju fölik Sallad ja räägimad Sallideed.”

„Jah, see on töö kõll ütlen mina, et nad Sassa keet räägivad ja et nad Sallad on, aga see ei ole töö, et sääl talupoegi ei olegi. Sassa maal on Sallad niisama talupojad, kui meie maal üks jogu Eestlaste talupojad on Nemad on Sassa talupojad. Sassa keel ei tee sedagi peo nemaks ja haritud meheks, waid üleüldine waimuharimine teeb sedo. Meest, kes sin Sassa keetit räägib, peetakse peeneks meheks, aga Salljo maal ei tehta seda mitte, sed sääl räägib iga kindja ja farjavõiss Sassa keetit. See õpime: Iga rahva hulgas on kolte jagu inimesi: koolitatud ja koolimata. Nii on Sassa maal koolitatud ja koolitamata Eestlast. Niisama saab fa üks ford meie maaolema ja on juba nüüdki joost, et koolitatud ja koolitamata, haritud ja harimata Eestlaste wahel wahet tehtasse, aga mitte nii nagu nüüd veel tibti lugu, et haritud meest Sallast nimetataesse ja harimata meest talupojaks. Talupoeg mõib oma seisuses, mis auuseisus on, nagu iga teine, waga koolitatud ja haritud mees olla ja Sall õige oma Sassa keelega alles ühna harimata ja koolimata.

Nob, hääk kõll! Kuda aga eslawad Sassa talupojad? Siin pean kõll ülema, et nende lõdune elu meie talurahva elust hoopis mõõda läbeb ja see on nimelt kess Sassa maal nõnda. Külad on sääd juba pea seda, mis sin meie maal wälsied linnad. Kõigil pool on majad lahi, ehl tellis-kividest tehtud, lauds ebs liwi-latused pääl õ-e-latusid ei nähta tuksil. Talupoegade elutead on rehest õra labutatud ja on seest kirjude paberitega õra lõöddud, aluatel gardinod ees ja lillid ja roosid pottides alna pääl. Nõnda on nende elusford hoopis peenem, kui meie talupoegadel, et kõll fa meil asj hääfab paremal smineva selle pooltest.

Põllutööd tehtasse Sassa maal rohkemast jaost mästnatego; iseäranis sünnyib see nende juures, kellel suured ja laialised põllud on. Sassa maal elab rahvas waga tibti, ja eht kõll iga maa lapile õra on haritud ja fa põld waga rohleste wilja kannab, ei jaa omest nii palju välja, et rahwas kest wõisse elado, waid peab wderalt mealt suure jao ostma. Selle pärast on alam rahvas Bišmargi üle waga vahane, et ta wilja eest, mis üle raja sisse tuleb, tolli maksi tahab wõtta ja et selle läbi igapäevane leib sallimaks läheb. Rohkem jagu inimesi sääl maal on lästitöölijed ja peawad leiba ostma. Ažik asjad, mis kõstutõõ läbi tehtasse, on sääl palju odavamad kui sin. Kest see fa tuleb, et elumojad hoopis peenemad on kui meie maal.

Ka linnad on ilusamad kui meie maal. Übelordseid majasid on linnades waga wâbe leido, ebs fa mitte singugi. Uuemal ajal ei anta enam lubagi übelordseid ehitada. Selle pärast on fölik majad kolme-, nelja- ebs enamfordsed. Kui meie maal linna alevitese lähed, siis leiad, et majad sääl enamistesse issa wâlksemad ja waezemad on kui pesalinnas. Mitte nõnda ei ole lugu Sallia maal. Berlinis, Dresdeenis, Leipzigis ja mujal linnades on alevites veel ilusamad majad kui pesalinnas. Ka on üks iseäraiine laju ehitamise juures, kui maja mitmetordne saab, see on, et maja alust üks ainuse on waja teha ja teisel, kolmandal ja neljandal forral uut alust ega latusi waja ei ole.